УДК 338.43:339.13
JEL Classification: Q11, Q13, Q17, Q18

ДОСЛІДЖЕННЯ КОН'ЮНКТУРИ АГРАРНОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ

ДОЦЮК Світлана
Вінницький національний аграрний університет
https://orcid.org/0000-0002-4021-8018
e-mail: sveta.dotsiuk@gmail.com

У статті досліджено особливості формування кон'юнктури аграрного ринку України в умовах воєнних викликів упродовж 2021-2025 років. Проаналізовано динаміку сільськогосподарського виробництва, аграрного експорту, цінові коливання та логістичні обмеження. Встановлено, що валовий збір зернових і зернобобових культур скоротився з 86,0 млн тонн у 2021 році до 53,9 млн тонн у 2022 році з частковим відновленням до 60,8 млн тонн у 2025 році. Визначено скорочення вартості агропродовольчого експорту з 27,7 до 22,6 млрд дол. США та зміни його товарної й географічної структури. Основними чинниками нестабільності ринку залишаються воєнні ризики, пошкодження інфраструктури, зростання виробничих витрат і фінансові обмеження. Обґрунтовано пріоритетні напрями стабілізації аграрного ринку, зокрема відновлення виробничого потенціалу, модернізацію логістики, розвиток переробки, державну підтримку та цифровізацію. Зроблено висновок про необхідність комплексних заходів для підвищення стійкості й конкурентоспроможності аграрного сектору України.

Ключові слова: аграрний ринок, кон'юнктура аграрного ринку, воєнний стан, сільськогосподарське виробництво, аграрний експорт, зернові та олійні культури, зовнішня торгівля, логістика, конкурентоспроможність, продовольча безпека.

https://doi.org/10.31891/mdes/2026-22-42

Стаття надійшла до редакції / Received 02.10.2026
Прийнята до друку / Accepted 05.11.2026
Опубліковано / Published 12.11.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons CC-BY 4.0

© ДОЦЮК Світлана

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Аграрний сектор України традиційно відіграє важливу роль у забезпеченні економічної стабільності держави, формуванні продовольчих ресурсів, розвитку зовнішньої торгівлі та підтриманні зайнятості населення. Значний природно-ресурсний потенціал, сприятливі ґрунтово-кліматичні умови та сформована виробнича інфраструктура забезпечили Україні вагомі позиції на світових ринках зернових і олійних культур. Проте ефективність функціонування аграрного сектору значною мірою залежить від ринкової кон'юнктури, яка формується під впливом співвідношення попиту та пропозиції, динаміки цін, виробничих витрат, логістичних можливостей і міжнародної торговельної політики.

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію Україну у 2022 році спричинило глибокі зміни у функціонуванні аграрного ринку. Воєнні дії призвели до тимчасової втрати доступу до частини сільськогосподарських земель, пошкодження виробничої та транспортної інфраструктури, порушення традиційних експортних маршрутів, зростання виробничих витрат і погіршення фінансового стану аграрних підприємств. Особливо суттєвими стали обмеження морського експорту, оскільки значна частина української сільськогосподарської продукції реалізується на зовнішніх ринках [1, 2].

Водночас аграрний сектор України продемонстрував здатність адаптуватися до надзвичайно складних умов господарювання. Розвиток альтернативних логістичних маршрутів, поступове відновлення морських перевезень, зміна структури посівних площ, розширення географії експорту та використання механізмів державної підтримки сприяли збереженню виробничої діяльності значної частини сільськогосподарських підприємств.

Особливої актуальності набуває дослідження кон'юнктури аграрного ринку України за 2021-2025 роки, оскільки зазначений період охоплює довоєнний стан галузі, початковий етап повномасштабної війни та наступні роки адаптації. Порівняння відповідних показників дозволяє визначити масштаби економічних змін, виявити основні тенденції розвитку ринку та оцінити перспективи його стабілізації.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам функціонування аграрного ринку України в умовах воєнного стану присвячено дослідження українських і зарубіжних науковців. Зокрема, І. В. Бєлкін розглянув чинники впливу воєнного часу на економічний стан аграрного ринку України [3]. О. В. Гривківська та

Р. М. Карпінський дослідили особливості розвитку аграрних підприємств в умовах війни [4]. М. В. Вовк і В. І. Вороблевський проаналізували питання підтримки експортного потенціалу аграрного сектору України [5].

Важливий внесок у дослідження наслідків повномасштабної війни здійснили M. Nehrey та R. Finger, які проаналізували початковий вплив російського вторгнення на українське сільське господарство, антикризові заходи та перспективи відновлення [6]. У дослідженні K. Deininger, D. A. Ali та M. Fang розглянуто вплив війни на продуктивність малих і середніх сільськогосподарських виробників [7].

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, присвячених функціонуванню аграрного сектору України в умовах воєнного стану, недостатньо дослідженими залишаються питання комплексного оцінювання змін кон'юнктури аграрного ринку впродовж 2021-2025 років. Зокрема, потребують поглибленого аналізу взаємозв'язки між динамікою сільськогосподарського виробництва, структурою аграрного експорту, ціновими коливаннями, логістичними обмеженнями та фінансово-економічним станом товаровиробників. Недостатньо висвітленими залишаються особливості адаптації аграрного ринку до тривалих воєнних викликів, зміни географії зовнішньої торгівлі та перспективи відновлення його конкурентоспроможності. Це зумовлює необхідність комплексного дослідження основних показників кон'юнктури аграрного ринку України за 2021-2025 роки та обґрунтування пріоритетних напрямів його стабілізації й подальшого розвитку.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета статті – дослідити кон'юнктуру аграрного ринку України у 2021-2025 роках на основі аналізу динаміки сільськогосподарського виробництва, валового збору зернових та олійних культур, зовнішньоторговельних показників, структури експорту та впливу воєнних чинників, а також обґрунтувати перспективні напрями стабілізації й підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Кон'юнктура аграрного ринку характеризує поточний стан і тенденції розвитку економічних відносин у сфері виробництва, обігу та реалізації сільськогосподарської продукції. Її основними складовими є обсяги виробництва, попит і пропозиція, рівень цін, товарні запаси, зовнішньоторговельні потоки, фінансові умови та конкурентне середовище.

Особливістю аграрного ринку є його залежність від природно-кліматичних чинників, сезонності виробництва та біологічних циклів. На відміну від багатьох інших секторів економіки, сільськогосподарські товаровиробники мають обмежені можливості оперативно змінювати обсяги виробництва відповідно до поточних ринкових умов.

В умовах повномасштабної війни традиційні чинники формування кон'юнктури доповнюються безпековими ризиками, пошкодженням виробничої інфраструктури, обмеженням доступу до земельних ресурсів та змінами логістичних маршрутів.

Для відображення взаємозв'язку основних чинників формування ринкової кон'юнктури розроблено схему, яку представлено на рисунку 1.

Рис. 1. Основні чинники формування кон'юнктури аграрного ринку України в умовах воєнних викликів
Джерело: сформовано автором на основі [1, 3, 6]

Наведена на рисунку 1 схема демонструє комплексний характер впливу воєнних викликів на аграрний ринок. Це зумовлює необхідність аналізу не лише виробничих показників, а й фінансових, логістичних та зовнішньоторговельних умов.

Одним із базових показників, що характеризує стан аграрного ринку та його здатність адаптуватися до воєнних викликів, є обсяг виробництва сільськогосподарської продукції. Виробництво зернових та зернобобових культур є одним із ключових індикаторів кон'юнктури аграрного ринку України. Зернове господарство забезпечує значну частину товарної пропозиції, формує сировинну базу харчової та кормової промисловості, а також відіграє важливу роль у зовнішньоекономічній діяльності.

У 2021 році Україна отримала рекордний урожай зернових і зернобобових культур, що створило сприятливі передумови для розвитку аграрного експорту. Натомість у 2022 році повномасштабна війна спричинила суттєве скорочення виробництва через втрату доступу до частини сільськогосподарських земель, пошкодження інфраструктури та обмеження можливостей проведення польових робіт [8, 9].

Для наочного відображення динаміки валового збору зернових та зернобобових культур у 2021-2025 роках побудовано рисунок 2.

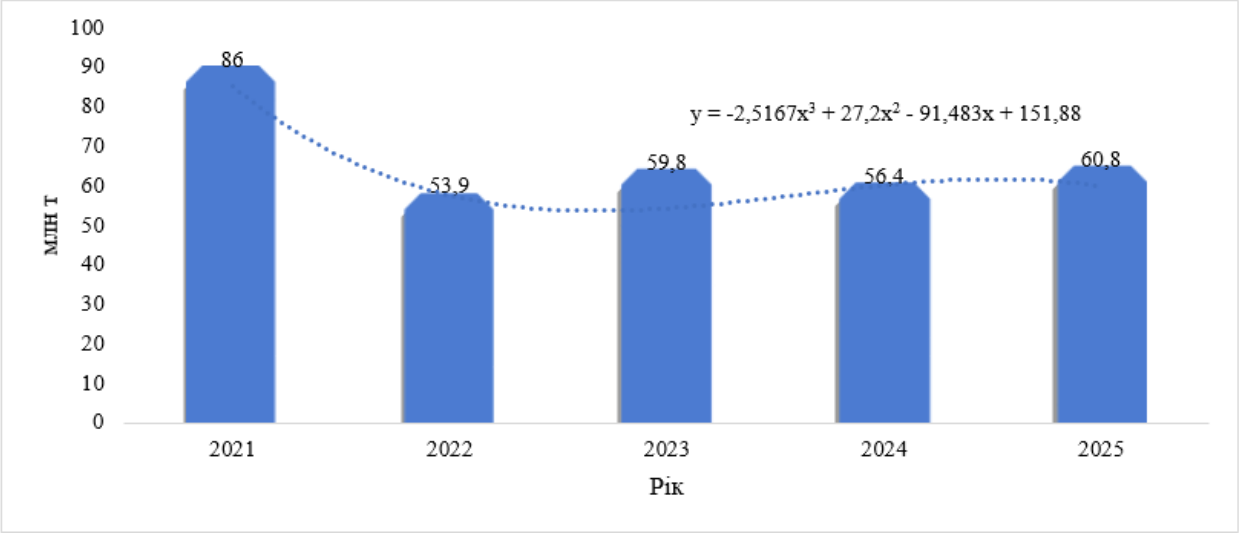

Рис. 2. Динаміка валового збору зернових та зернобобових культур в Україні у 2021-2025 роках, млн т
Джерело: сформовано автором на основі [10]

Дані рисунку 2 свідчать про значну нестабільність виробництва зернових та зернобобових культур у досліджуваному періоді. Найбільше скорочення відбулося у 2022 році, коли валовий збір зменшився приблизно на 37,3% порівняно з 2021 роком. У 2023 році обсяг виробництва збільшився до 59,8 млн тонн, що свідчить про часткову адаптацію сільськогосподарських товаровиробників до нових умов господарювання. Водночас у 2024 році спостерігалося повторне скорочення виробництва, пов'язане з комплексом виробничих, кліматичних та економічних чинників. У 2025 році виробництво зернових і зернобобових культур зросло до 60,8 млн тонн. Проте навіть за такого відновлення показник залишався приблизно на 29,3% нижчим від рівня 2021 року.

Таким чином, представлена на рисунку 2 динаміка демонструє, що протягом 2023-2025 років виробництво зернових та зернобобових культур не повернулося до довоєнного рівня. Водночас після різкого скорочення у 2022 році аграрний сектор зберіг здатність забезпечувати значні обсяги виробництва.

Для поглиблення оцінки виробничої складової кон'юнктури важливо розглянути не лише загальні обсяги зібраного врожаю, а й зміни у структурі виробництва окремих сільськогосподарських культур. Найбільше значення для економіки України мають пшениця, кукурудза, ячмінь, соняшник, соя та ріпак.

Для порівняння основних показників виробництва окремих культур у 2024-2025 роках сформовано таблицю 1.

Як свідчать дані таблиці 1, у 2025 році найбільше зростання серед наведених культур спостерігалося у виробництві кукурудзи – на 13,9%. Валовий збір пшениці також збільшився, проте значно повільнішими темпами – на 3,3%. Натомість виробництво олійних культур

характеризувалося негативною динамікою. Найбільше скорочення було зафіксовано у виробництві сої – на 25,8%. Валовий збір соняшнику зменшився на 7,5%, а ріпаку – на 11,2%.

Зазначені тенденції свідчать про неоднорідність кон'юнктури окремих сегментів аграрного ринку. Навіть за загального збільшення виробництва зернових культур ситуація на ринку олійних може характеризуватися скороченням пропозиції.

Таблиця 1

Динаміка виробництва основних сільськогосподарських культур в Україні у 2024-2025 роках

Культура	2024 рік, млн т	2025 рік, млн т	Зміна, %
Пшениця	22,53	23,27	+3,3
Кукурудза	26,94	30,68	+13,9
Ячмінь	5,32	5,20	−2,3
Соняшник	11,02	10,19	−7,5
Соя	6,67	4,95	−25,8
Ріпак	3,60	3,20	−11,2

Джерело: сформовано автором на основі [12, 14]

Важливим чинником структурних змін є економічна ефективність вирощування культур. Сільськогосподарські товаровиробники враховують не лише потенційну врожайність, а й витрати на виробництво, можливості зберігання, логістичні витрати та очікувані ціни реалізації.

Отже, структурні зміни у виробництві зернових та олійних культур відображають адаптацію аграрного сектору до нових економічних умов, однак потребують подальшого дослідження з урахуванням регіональних особливостей і фінансових результатів товаровиробників.

Зовнішня торгівля є одним із найважливіших чинників формування кон'юнктури аграрного ринку України. Значна частина зернових, олійних культур та продуктів їх переробки реалізується на міжнародних ринках, тому зміни експортних можливостей безпосередньо впливають на доходи аграрних підприємств, внутрішні закупівельні ціни та інвестиційну активність.

До початку повномасштабної війни Україна сформувала розвинену систему аграрного експорту, основою якої були морські перевезення. У 2021 році вартість експорту агропродовольчої продукції становила 27,7 млрд дол. США, що було одним із найвищих показників за попередні роки [11]. У 2022 році внаслідок блокування морських портів, пошкодження транспортної інфраструктури та обмеження міжнародних поставок експорт скоротився до 23,4 млрд дол. США. У 2023 році негативна динаміка продовжилася, однак у 2024 році відбулося часткове відновлення експортної діяльності. За даними UkraineInvest, вартість агропродовольчого експорту у 2024 році становила 24,6 млрд дол. США. У 2025 році, за інформацією Міністерства економіки та довкілля України, експорт аграрної продукції становив приблизно 22,6 млрд дол. США [11, 12].

Для наочного відображення змін у зовнішній торгівлі агропродовольчою продукцією побудовано рис. 3.

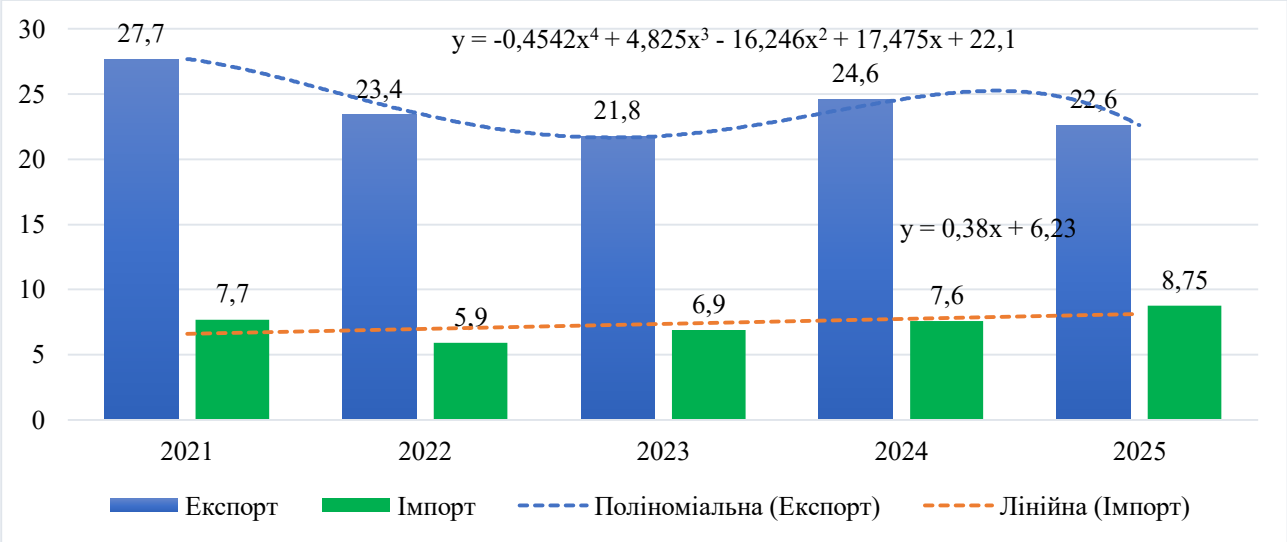

Рис. 3. Динаміка експорту та імпорту агропродовольчої продукції України у 2021-2025 роках, млрд дол. США

Джерело: сформовано автором на основі [13]

Наведена на рисунку 3 динаміка демонструє, що у 2025 році відбулося одночасне скорочення агропродовольчого експорту та збільшення імпорту. Це спричинило зменшення позитивного сальдо зовнішньої торгівлі, що може розглядатися як один із індикаторів посилення економічних ризиків для аграрного сектору.

Водночас важливо враховувати, що зменшення вартості експорту може бути пов'язане як зі скороченням фізичних обсягів поставок, так і зі зміною міжнародних цін, товарної структури та географії експорту.

Важливим аспектом трансформації кон'юнктури аграрного ринку України є зміна географічної структури експорту. До початку повномасштабної війни українська аграрна продукція постачалася до країн Європейського Союзу, Азії, Африки та Близького Сходу. У 2022 році внаслідок блокування традиційних морських маршрутів і розвитку альтернативних транспортних коридорів значення європейського ринку суттєво зросло. У наступні роки Європейський Союз залишався одним із ключових торговельних партнерів України, однак структура зовнішньої торгівлі поступово змінювалася.

За даними Міністерства економіки та довкілля України, у 2024 році частка Європейського Союзу в аграрному експорті України становила 52,1%, тоді як у 2025 році скоротилася до 47,5% [12]. Це свідчить про поступову диверсифікацію географії експорту та збільшення ролі інших регіонів світу.

Зростання значення неєвропейських ринків є важливим чинником підвищення стійкості аграрного експорту, оскільки дозволяє зменшувати залежність від окремих торговельних партнерів. Водночас диверсифікація експорту потребує розвитку логістичної інфраструктури, адаптації продукції до вимог різних ринків, удосконалення систем сертифікації та формування довгострокових торговельних відносин.

Україна традиційно експортує значні обсяги зернових культур, насіння олійних культур, рослинних олій та продуктів переробки. За офіційними даними, у 2024 році найбільші валютні надходження серед основних товарних груп аграрного експорту забезпечували соняшникова олія, кукурудза та пшениця [14].

Для аналізу товарної структури аграрного експорту України сформовано таблицю 2.

Таблиця 2

Основні товарні групи аграрного експорту України у 2024 році

Товарна група	Обсяг експорту, млн т	Вартість експорту, млрд дол. США
Соняшникова олія	Близько 6,0	5,1
Кукурудза	29,6	5,0
Пшениця	20,6	3,7
Ріпак	3,8	1,8
Соя	3,4	1,3
Макуха та залишки переробки рослинних олій	4,7	1,0
М'ясо та їстівні продукти свійської птиці	0,447	0,958
Цукор	0,746	0,418

Джерело: сформовано автором на основі [14]

Як свідчать дані таблиці 2, соняшникова олія забезпечувала найбільшу вартість експорту серед наведених товарних груп. При цьому її фізичні обсяги були значно меншими порівняно з кукурудзою та пшеницею. Це підтверджує важливість розвитку внутрішньої переробки сільськогосподарської сировини, оскільки реалізація продукції з вищим ступенем переробки може забезпечувати більшу вартість експорту в розрахунку на одиницю фізичного обсягу.

Логістична інфраструктура є важливим елементом функціонування аграрного ринку України, оскільки забезпечує транспортування сільськогосподарської продукції від виробників до переробних підприємств, внутрішніх споживачів та міжнародних покупців.

До початку повномасштабної війни морські перевезення забезпечували основну частину українського аграрного експорту. Блокування портів у 2022 році призвело до порушення традиційних торговельних маршрутів, накопичення продукції на внутрішньому ринку та зростання транспортних витрат [6].

У відповідь на зазначені виклики українські товаровиробники та експортери були змушені переорієнтовувати поставки на залізничний, автомобільний і річковий транспорт. Проте їх використання супроводжувалося низкою обмежень, серед яких недостатня пропускна

спроможність прикордонних переходів, необхідність перевантаження продукції, дефіцит транспортних засобів та збільшення строків доставки.

У подальші роки відновлення морських перевезень сприяло поліпшенню логістичних можливостей аграрного сектору. Водночас ризики обстрілів портової інфраструктури та нестабільність безпекової ситуації продовжували впливати на експортну діяльність.

Важливою особливістю є вплив логістичних витрат на внутрішні закупівельні ціни. За інших рівних умов збільшення витрат на транспортування зменшує частину експортної виручки, яка може бути спрямована безпосередньо сільськогосподарському виробнику [10].

Отже, модернізація транспортної інфраструктури, розвиток альтернативних експортних маршрутів та підвищення ефективності логістичних процесів є важливими передумовами стабілізації аграрного ринку України.

Цінова кон'юнктура аграрного ринку характеризує стан цінових співвідношень, що формуються під впливом попиту та пропозиції, рівня конкуренції, виробничих витрат і зовнішньоекономічних чинників.

У 2021-2025 роках формування цін на сільськогосподарську продукцію України відбувалося під впливом значних економічних і безпекових ризиків. Особливо важливими чинниками стали зміни міжнародних цін, зростання вартості пального, добрив і засобів захисту рослин, логістичні обмеження та коливання валютного курсу.

У 2022 році порушення експортних маршрутів створило додатковий тиск на внутрішні закупівельні ціни зернових та олійних культур. Водночас виробничі витрати аграрних підприємств зростали, що негативно впливало на прибутковість господарської діяльності.

У 2023-2025 роках цінова ситуація залишалася неоднорідною. Відновлення частини експортних маршрутів сприяло поліпшенню умов реалізації продукції, проте зміни світових цін та виробничих витрат продовжували визначати економічні результати аграрних підприємств.

Показовим прикладом нестабільності окремих сегментів продовольчого ринку є динаміка цін на овочі. За даними Національного інституту стратегічних досліджень, у грудні 2025 року споживчі ціни на овочі були на 29,8% нижчими порівняно з груднем 2024 року. Це створювало додаткові ризики для прибутковості виробників відповідної продукції [9].

Водночас зниження споживчих цін не можна автоматично ототожнювати зі скороченням доходів усіх товаровиробників, оскільки фактичні результати залежать від собівартості, обсягів реалізації, умов контрактів і структури каналів збуту.

Для комплексного оцінювання цінової кон'юнктури доцільно аналізувати не лише абсолютні ціни, а й співвідношення між ціною реалізації та собівартістю продукції.

Рівень рентабельності реалізації можна визначити за формулою:

$$R = \frac{P-C}{C} * 100\% \quad (1)$$

де, R – рентабельність реалізації продукції;

P – виручка від реалізації;

C – повна собівартість реалізованої продукції.

Використання зазначеного показника дозволяє оцінити економічну ефективність діяльності аграрних підприємств та визначити вплив змін ринкової кон'юнктури на їхні фінансові результати.

Фінансове забезпечення аграрного виробництва є одним із визначальних чинників формування товарної пропозиції та підтримання конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників.

Сільськогосподарська діяльність характеризується значною потребою в оборотному капіталі, оскільки основні витрати здійснюються до моменту отримання доходів від реалізації врожаю.

В умовах війни фінансові потреби аграрних підприємств зросли через подорожчання виробничих ресурсів, пошкодження матеріально-технічної бази, необхідність відновлення інфраструктури та збільшення витрат на логістику.

Особливо складною є ситуація для малих і середніх виробників, які мають обмежені можливості залучення кредитних та інвестиційних ресурсів.

Важливим інструментом підтримки аграрного сектору є державні програми фінансування, які сприяють забезпеченню безперервності виробничих процесів та підтриманню фінансової стійкості підприємств.

Водночас довгострокове відновлення аграрного сектору потребує розвитку інвестиційних механізмів, страхування воєнних ризиків, розширення доступу до кредитування та залучення міжнародної фінансової допомоги.

Окрему увагу необхідно приділяти відновленню виробничих активів, зокрема сільськогосподарської техніки, складської інфраструктури, меліоративних систем і переробних підприємств.

Проведений аналіз свідчить, що забезпечення стійкого розвитку аграрного ринку України потребує комплексного поєднання короткострокових антикризових заходів і довгострокових структурних реформ.

Першочерговим завданням є відновлення доступності сільськогосподарських земель, що передбачає проведення гуманітарного розмінування, відновлення пошкодженої інфраструктури та створення безпечних умов для господарської діяльності.

Важливим напрямом є розвиток транспортної інфраструктури та забезпечення стабільності експортних маршрутів. Це дозволить зменшити логістичні витрати, підвищити конкурентоспроможність української продукції та розширити можливості міжнародної торгівлі [16].

Особливого значення набуває розвиток внутрішньої переробки сільськогосподарської сировини. Збільшення частки продукції з високою доданою вартістю сприятиме підвищенню експортних доходів, створенню нових робочих місць та зменшенню залежності від коливань світових цін на сировинні товари.

Важливими складовими стабілізації аграрного ринку є також цифровізація виробничих процесів, розвиток аграрної кооперації, підтримка малих і середніх товаровиробників та адаптація національного законодавства до вимог Європейського Союзу.

Для узагальнення пріоритетних напрямів стабілізації аграрного ринку України сформовано табл. 3.

Таблиця 3

Пріоритетні напрями стабілізації аграрного ринку України

Проблема	Запропоновані заходи	Очікуваний результат
Скорочення доступних земель	Розмінування та відновлення земель	Розширення виробничого потенціалу
Високі логістичні витрати	Модернізація транспортної інфраструктури	Підвищення ефективності експорту
Обмежений доступ до фінансування	Кредитні гарантії, страхування ризиків	Підвищення фінансової стійкості
Сировинна орієнтація експорту	Розвиток переробної промисловості	Збільшення доданої вартості
Нестабільність ринкових цін	Розвиток інформаційно-аналітичних систем	Підвищення прогнозованості ринку
Недостатня технологічна модернізація	Цифровізація та точне землеробство	Зростання продуктивності
Високі ризики малих виробників	Кооперація та цільові програми підтримки	Посилення конкурентоспроможності
Європейська інтеграція	Гармонізація стандартів і регулювання	Розширення доступу до ринків ЄС

Джерело: сформовано автором на основі [1, 2, 6, 7]

Як свідчать дані таблиці 3, стабілізація кон'юнктури аграрного ринку України потребує системного підходу, який передбачає одночасне відновлення виробничого потенціалу, розвиток логістики, вдосконалення фінансових механізмів та стимулювання структурної модернізації аграрного сектору.

Важливо зазначити, що ефективність реалізації запропонованих заходів залежатиме від безпекової ситуації, доступності фінансових ресурсів, міжнародної підтримки та здатності аграрних підприємств адаптуватися до змін економічного середовища.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження кон'юнктури аграрного ринку України у 2021-2025 роках засвідчило, що повномасштабна війна спричинила суттєві зміни у функціонуванні аграрного сектору, вплинувши на обсяги виробництва, зовнішню торгівлю, ціноутворення та логістичні процеси. Встановлено, що валовий збір зернових і зернобобових культур скоротився з 86,0 млн тонн у 2021 році до 53,9 млн тонн у 2022 році, а у 2025 році частково відновився до 60,8 млн тонн, залишаючись нижчим від довоєнного рівня. Вартість агропродовольчого експорту зменшилася з

27,7 млрд дол. США у 2021 році до 22,6 млрд дол. США у 2025 році, водночас аграрний сектор зберіг позитивне сальдо зовнішньої торгівлі. Виявлено зміни географічної структури експорту, зокрема скорочення частки Європейського Союзу з 52,1% у 2024 році до 47,5% у 2025 році та зростання значення ринків Близького Сходу, Африки й Азії. Визначено, що основними чинниками нестабільності аграрного ринку залишаються воєнні ризики, логістичні обмеження, зростання виробничих витрат, коливання світових цін і недостатність фінансових ресурсів. Обґрунтовано пріоритетні напрями стабілізації ринку, серед яких відновлення сільськогосподарських земель, модернізація логістичної інфраструктури, розвиток внутрішньої переробки, фінансова підтримка товаровиробників, цифровізація та поглиблення європейської інтеграції. Перспективи подальших досліджень пов'язані з оцінюванням впливу воєнних і ринкових чинників на прибутковість та конкурентоспроможність аграрних підприємств України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. World Bank, Government of Ukraine, European Commission, United Nations. Ukraine Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4). 2025. URL: https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P1801741ca39ec0d81b5371ff73a675a0a8.pdf

2. World Bank, Government of Ukraine, European Commission, United Nations. Ukraine Fifth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5). 2026. URL: https://www.undp.org/ukraine/publications/ukraine-fifth-rapid-damage-and-needs-assessment-rdna5-february-2022-december-2025

3. Бєлкін І. В. Дослідження факторів впливу на економічний стан аграрного ринку України в умовах воєнного часу. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. № 17. С. 39-43. DOI: https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.17.5

4. Гривківська О. В., Карпінський Р. М. Розвиток аграрних підприємств України в умовах війни. *Київський економічний науковий журнал*. 2024. № 6. С. 24-28. DOI: https://doi.org/10.32782/2786-765X/2024-6-4

5. Вовк М. В., Вороблевський В. І. Підтримка експортного потенціалу аграрного сектору України в умовах воєнного стану. *Український економічний часопис*. 2024. № 5. С. 35-40. DOI: https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-5-6

6. Nehrey M., Finger R. Assessing the initial impact of the Russian invasion on Ukrainian agriculture: Challenges, policy responses, and future prospects. *Heliyon*. 2024. Vol. 10. Issue 21. DOI: https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e39208

7. Deininger K., Ali D. A., Fang M. Impact of the Russian invasion on Ukrainian small and medium farmers' productivity. *Land Use Policy*. 2025. Vol. 148. DOI: https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2024.107406

8. Державна служба статистики України. Площі, валові збори та урожайність сільськогосподарських культур (річна). URL: https://stat.gov.ua/uk/datasets/ploshchi-valovi-zbory-ta-urozhaynist-silskohospodarskykh-kultur-richna

9. Національний інститут стратегічних досліджень. Підсумки функціонування аграрного сектору України у 2025 році. URL: https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/pidsumky-funktsionuvannya-ahrarnoho-sektoru-ukrayiny-u-2025-rotsi

10. Лупенко Ю. О., Нечипоренко О. М., Людвенко Д. В., Грищенко О. Ю. Очікуване виробництво сільськогосподарської продукції в Україні у 2025 році та прогноз на 2026 рік. Київ : ННЦ «Інститут аграрної економіки». 2025. 32 с.

11. UkraineInvest. Agricultural Sector of Ukraine. 2025. URL: https://ukraineinvest.gov.ua/wp-content/uploads/2025/09/agroprocessing-sector-of-ukraine-ukraineinvest.pdf

12. Міністерство економіки та довкілля України. Тарас Висоцький: Аграрний експорт України - ринок ЄС залишається ключовим, але географія поставок розширюється. 2026. URL: https://www.me.gov.ua/News/Detail/2cf3fa5e-c23b-4aea-bc79-fa9fb9dea631

13. Український клуб аграрного бізнесу. Підсумки аграрного експорту України у 2025 році. Дані, наведені в повідомленні Інтерфакс-Україна від 06.01.2026. URL: https://en.interfax.com.ua/news/economic/1134173.html

14. Міністерство аграрної політики та продовольства України. У 2024 році аграрна продукція склала 59% у загальному експорті. URL: https://www.kmu.gov.ua/en/news/u-2024-rotsi-ahrarna-produktsiia-sklala-59-v-zahalnomu-eksporti

15. Державна експортна платформа України. How Ukraine's Goods Exports Changed in 2025. URL: https://export.gov.ua/news/how-ukraines-goods-exports-changed-in-2025

16. Томашук І. В., Томашук І. О. Сільське підприємництво в умовах війни: оцінка розвитку та конкурентних переваг. *Управління змінами та інновації*. 2025. № 14. С. 59-68. DOI: https://doi.org/10.32782/CMI/2025-14-9

REFERENCES:

1. World Bank, Government of Ukraine, European Commission, & United Nations. (2025). Ukraine Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4). Available at: https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P1801741ca39ec0d81b5371ff73a675a0a8.pdf

2. World Bank, Government of Ukraine, European Commission, & United Nations. (2026). Ukraine Fifth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5). Available at: https://www.undp.org/ukraine/publications/ukraine-fifth-rapid-damage-and-needs-assessment-rdna5-february-2022-december-2025

3. Bielkin, I. V. (2023). Research of factors influencing the economic condition of the agricultural market of Ukraine in wartime. *Tavriiskyi Scientific Herald. Series: Economics*, 17, 39-43. DOI: https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.17.5

4. Hryvkivska, O. V. & Karpinskyi, R. M. (2024). Development of agricultural enterprises in Ukraine under wartime conditions. *Kyiv Economic Scientific Journal*, 6, 24-28. DOI: https://doi.org/10.32782/2786-765X/2024-6-4

5. Vovk, M. V. & Voroblevskyi, V. I. (2024). Supporting the export potential of Ukraine's agricultural sector under martial law. *Ukrainian Economic Journal*, 5, 35-40. DOI: https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-5-6

6. Nehrey, M. & Finger, R. (2024). Assessing the initial impact of the Russian invasion on Ukrainian agriculture: Challenges, policy responses, and future prospects. *Heliyon*, 10 (21). DOI: https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e39208

7. Deininger, K., Ali, D. A. & Fang, M. (2025). Impact of the Russian invasion on Ukrainian small and medium farmers' productivity. *Land Use Policy*, 148. DOI: https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2024.107406

8. State Statistics Service of Ukraine. (n.d.). Areas, gross harvests and yields of agricultural crops (annual). Available at: https://stat.gov.ua/uk/datasets/ploshchi-valovi-zbory-ta-urozhaynist-silskohospodarskykh-kultur-richna

9. National Institute for Strategic Studies. (2026). Results of the functioning of Ukraine's agricultural sector in 2025. Available at: https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/pidsumky-funktsionuvannya-ahrarnoho-sektoru-ukrayiny-u-2025-rotsi

10. Lupenko, Yu. O., Nechyporenko, O. M., Liudvenko, D. V. & Hryshchenko, O. Yu. (2025). Expected agricultural production in Ukraine in 2025 and forecast for 2026. Kyiv: NSC "Institute of Agrarian Economics", 32.

11. UkraineInvest. (2025). Agricultural Sector of Ukraine. Available at: https://ukraineinvest.gov.ua/wp-content/uploads/2025/09/agroprocessing-sector-of-ukraine-ukraineinvest.pdf

12. Ministry of Economy and Environment of Ukraine. (2026). Taras Vysotskyi: Ukraine's agricultural exports – the EU market remains key, but the geography of supplies is expanding. Available at: https://www.me.gov.ua/News/Detail/2cf3fa5e-c23b-4aea-bc79-fa9fb9dea631

13. Ukrainian Agribusiness Club. (2026). Results of Ukraine's agricultural exports in 2025. Data cited in the Interfax-Ukraine report of January 6, 2026. Available at: https://en.interfax.com.ua/news/economic/1134173.html

14. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. (2025). In 2024, agricultural products accounted for 59% of total exports. Available at: https://www.kmu.gov.ua/en/news/u-2024-rotsi-ahrarna-produktsiia-sklala-59-v-zahalnomu-eksporti

15. State Export Platform of Ukraine. (2025). How Ukraine's goods exports changed in 2025. Available at: https://export.gov.ua/news/how-ukraines-goods-exports-changed-in-2025

16. Tomashuk, I. V. & Tomashuk, I. O. (2025). Rural entrepreneurship under wartime conditions: Assessment of development and competitive advantages. *Change Management and Innovation*, 14, 59-68. DOI: https://doi.org/10.32782/CMI/2025-14-9

STUDY OF THE SITUATION IN THE AGRICULTURAL MARKET OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF WAR CHALLENGES

DOTSIUK Svitlana
Vinnytsia National Agrarian University

This article examines the formation and shifts in the conditions of Ukraine's agricultural market amidst wartime challenges during the 2021–2025 period. It analyzes the dynamics of agricultural production, the volume and structure of agricultural exports, price fluctuations, logistical constraints, and the financial and economic operating conditions for producers. The study finds that the gross harvest of grain and leguminous crops fell from 86.0 million tonnes in 2021 to 53.9 million tonnes in 2022, before partially recovering to 60.8 million tonnes in 2025. The value of agri-food exports decreased from 27.7 billion USD in 2021 to 22.6 billion USD in 2025. Changes in the commodity and geographical composition of agricultural exports were identified, notably a decline in the share of the European Union alongside an expansion of shipments to other regions of the world. The primary drivers of agricultural market instability are identified, including wartime risks, damage to production and transport infrastructure, rising production costs, limited financial resources, and global price volatility. Priority measures for market stabilization are proposed, including the restoration of agricultural land, modernization of logistics infrastructure, development of domestic processing, expansion of state support for producers, digitalization of production, and the deepening of European integration. It is concluded that comprehensive measures are necessary to enhance the resilience and competitiveness of Ukraine's agricultural sector.

Keywords: agricultural market, agricultural market conditions, martial law, agricultural production, agricultural exports, grains and oilseeds, foreign trade, logistics, competitiveness, food security.